

Əsas kapitala yönəldilən vəsaitlərdən istifadənin müasir vəziyyəti

N.H. Abbasova, i.ü.f.d.

Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universiteti

Açar sözlər: əsas kapital, daxili və xarici vəsaitlər, neft-qaz və qeyri-neft sektorları, əsas fondlar.

DOI.10.37474/0365-8554/2022-08-64-69

e-mail: mi.narmina@mail.ru

Современное состояние использования средств, направленных в основной капитал

Н.Г. Аббасова, д.ф.э.н.

Азербайджанский государственный университет нефти и промышленности

Ключевые слова: основной капитал, внутренние и внешние средства, нефтегазовый и нефтяной секторы, основные фонды.

Исследована сущность основного капитала и источники финансирования экономики страны. Проанализированы виды экономической деятельности, факторы, влияющие на динамику нефтегазового и нефтяного секторов. Изучены вопросы финансирования проектов Государственной инвестиционной программы за счет государственных капитальных вложений. Рекомендованы направления повышения эффективности инвестиций в основной капитал.

Modern state of using funds focused on basic capital

N.G. Abbasova, PhD in Ec. Sc.

Azerbaijan State University of Oil and Industry

Keywords: basic capital, internal and external funds, oil-gas and nonoil sectors, capital stocks.

The essence of the basic capital and the sources of financing of the country's economy are studied. The types of economic activity, the aspects affecting the dynamics of the oil-gas and nonoil sectors are analyzed. The issues of financing the projects of State Capital Program due to the state capital investments are reviewed. The directions of increasing efficiency of the investments to the basic capital are recommended as well.

İqtisadi ədəbiyyatda “kapital” termininin müxtəlif izahları var. Kapitalın mahiyyətinin təyininə onun məqsədli funksiyası, natural-maddi tərkibi, müxtəlif dövr mərhələlərini keçdikdə əldə etdiyi konkret formalar nəzərə alınır. Belə yanaşmalar bu mürəkkəb iqtisadi kateqoriyanın müxtəlif aspektlərini əks etdirir. Əsas kapitalın tərkibi və strukturuna müxtəlif müəlliflər bütün dövryədən kənar vəsaitləri, əksər hallarda yalnız əmək vəsaitlərini, qərb ölkələrində amortizasiya olunan əmlakı daxil edirlər. Mövcud uçot sistemində “əsas kapital” termini altında əmək vəsaitlərinin əldə edilməsi və yaradılmasına investisiyalaşdırma nəzərdə tutulur və onun vasitəsilə müxtəlif əsas fondlar və qeyri-maddi aktivlər yaradılır.

Ölkə iqtisadiyyatının inkişafında əsas kapital mühüm rol oynayır. Təsərrüfat sübyektləri tərəfindən investisiyalaşdırılan kapital məqsədli olaraq əmlakın formalaşdırılmasına yönəldilir, ondan istehsal-təsərrüfat fəaliyyətinin müxtəlif formalarının və məhsul istehsalının həyata keçirilməsində istifadə olunur.

İqtisadi ədəbiyyatda mövcud olan çoxsaylı izahlarda investisiya əsasən kapitalın artımı və ya cari mənfəətin əldə edilməsi məqsədləri ilə əlaqəlidir. Bazar iqtisadiyyatı şəraitində bu məqsədin təyinedici olmasına baxmayaraq, investisiya həm iqtisadi, həm də qeyri-iqtisadi kapital qoyulmuş məqsədlərini nəzərdə tuta bilər. İntestisiya nəzəriyyəsində onun kapital yığımları ilə əlaqəsi mərkəzi

mövqeyə malikdir. Bu isə investisiyaya yönəldilən kapitalın iqtisadi resurs kimi mahiyyət təbiəti ilə bağlıdır. Yalnız investisiyalaşdırma yolu ilə kapital yığılmış dəyərlər kimi iqtisadi prosesa cəlb olunur.

Lakin təsərrüfat subyektinin bütün yığılmış kapital ehtiyatı investisiya məqsədlərinə istifadə olunmur sığorta ehtiyatı, ödəmə qabiliyyəti və i.a. passiv formalarda saxlanılır. İntestisiyaya isə yığılmış kapitalın istifadəsinin ən aktual forması kimi baxmaq lazımdır. Təsərrüfat subyektinin investisiya resursu formasında yığılmış kapitalın istifadəsi prosesi “xalis kapitalyaradıcısı” kimi çıxış edir. Bu halda ümumi investisiya həcmindən amortizasiya ayrılmalardan məbləği çıxılır [1]. Xalis kapitalyaratma ayrı-ayrı təsərrüfat sübyektlərinin investisiyalaşdırmada real kapitalın artırılması hesabına istehsal imkanlarını yaxşılaşdırır. Bu halda nəzərə almaq lazımdır ki, xalis kapital yaratma prosesi yalnız iqtisadiyyatın real sektorunda (sənaye, kənd təsərrüfatı, ticarət, tikinti və digər analoji iqtisadi fəaliyyət növlərində) təmin edilir. Qeyd edək ki, yığılmış kapitaldan investisiya resursu kimi istehlak səviyyəsinin minimal iqtisadi sərhədləri mövcuddur. Bu sərhədlər, bir tərəfdən kapitalın son məhsulu, digər tərəfdən isə sadə təkrar istehsalı təmin edən kapitalın istehsal prosesində işdən çıxması norması (amortizasiya) ilə təyin olunur.

Ölkə iqtisadiyyatının inkişafında kapital mühüm əhəmiyyətə malikdir, çünki o, aşağıdakıların əsasını təşkil edir:

– geniş təkrar istehsalın və müəssisələrin əsas vəsaitlərinin sistemli təzələnməsi;

– təbii mühitin mühafizəsi və digər məqsədlərə nail olmaq.

Qeyd etmək lazımdır ki, müasir şəraitdə əsas kapitala investisiyalaşdırma forması əksər təsərrüfat subyektləri üçün investisiya fəaliyyətinin əsas istiqamətini təşkil edir. O, istehsalda yeni müəvəqqi texnologiyaların tətbiqinə, məhsul buraxılışının yeniləndirilməsinə, yeni əmtəə bazarlarının mənimlənməsinə imkan verir və daimi olaraq gəlirliliyin və müəssisələrin bazar dəyərinin artırılmasını təmin edir.

Müəssisə və təşkilatların səmərəli investisiya fəaliyyəti ölkə iqtisadiyyatının inkişafının həlledici amillərindəndir. Əsas kapitala iqtisadi əsaslandırılmış investisiyalaşdırma təsərrüfat sübyektlərinin dinamik inkişafını təmin edir, onların maliyyə dayanıqlığı və stabilliyinin yüksəldilməsinə imkan yaradır.

Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatları göstərir ki, 2005-ci ildən başlayaraq əsas kapitala yönəldilmiş vəsaitlər kəskin artmışdır (cədvəl 1) [2].

Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatlarına görə 2005–2020-ci illərdə əsas kapitala 212.9 mlrd. man vəsait yönəldilmişdir, onun 65.89 %-i daxili, 34.11 %-i isə xarici investisiyalar təşkil edir. 2020-ci ildə 2005-ci ilə nisbətən əsas kapitala yönəldilmiş vəsaitlərin həcmi 5769.9 mln.-dan 17226.1 mln. man-dək və ya 2.99 dəfə artmışdır. Bu dövrdə əsas kapitala yönəldilmiş daxili investisiyalar 5.73 dəfə, xarici isə 1.41 dəfə yüksəlmişdir.

Qeyd etmək lazımdır ki, bazar iqtisadiyyatına keçid dövrünün ilk illərindən əsas kapitala

Cədvəl 1

Əsas kapital	İllər							
	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Cəmi əsas kapital	5769.9	9905.7	15957	15772.8	17430.3	17244.9	18539.5	17226.1
Daxili vəsaitlər	2104.9	7499.2	9058.5	6490.3	8765.2	11874.9	12867.1	12070.8
Xarici vəsaitlər	3665	2406.5	6898.5	9282.5	8665.1	5370	5672.4	5155.3

Cədvəl 2

– ictimai istehsalın strukturunun yenilənməsi və bütün iqtisadiyyat sahələrinin balanslı inkişafı;

– sənayenin lazımi xammal bazasının yaradılması;

– elmi-texniki tərəqqinin sürətlənməsi və buraxılan məhsulların keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması;

– işsizlik probleminin tənzimlənməsi;

– yaşayış əvlərinin tikintisinin həyata keçirilməsi, səhiyyə, ali və orta təhsil məktəblərinin inkişafı;

İllər	Cəmi	Məhsulun istehsalı sahələri	Xidmət sahələri	Yaşayış əvlərinin tikintisi
2005	100	73.9	16.8	9.3
2010	100	48.7	43.1	8.2
2015	100	62.3	31.2	6.5
2016	100	78.3	16.9	4.8
2017	100	74.7	19.8	5.5
2018	100	67.2	24.7	8.1
2019	100	66.1	26.8	7.1
2020	100	66.0	25.9	8.1

Göstəricilər	2005		2020	
	mln. man	Ümumi vəsaitdə xüsusi çəkisi, %	mln. man	Ümumi vəsaitdə xüsusi çəkisi, %
Müəssisə və təşkilatların vəsaiti	4767	82.6	9710.6	56.4
Bank kredit	372.1	6.4	1064.3	6.2
Büdcə vəsait	193.6	3.4	4729.6	27.4
Büdcədən kənar fondların vəsaiti	72.6	1.3	258.4	1.5
Əhalinin şəxsi vəsaiti və digər vəsaitlər	331.8	5.7	995.6	5.8
Cəmi	5769.9	100	17226.1	100

Cədvəl 5

İstiqamətlər	İllər									
	2016		2017		2018		2019		2020	
	mln. man	Yekunə görə, %	mln. man	Yekunə görə, %	mln. man	Yekunə görə, %	mln. man	Yekunə görə, %	mln. man	Yekunə görə, %
İnfrastruktur layihələri	2028.9	75.5	1762.6	65.5	3625.5	71.7	4403.9	75.8	3254.7	66.7
Sosial yönümlü layihələr	299.3	11.1	627.1	23.3	742.8	14.7	866.9	14.9	862.9	17.7
Müdafiə və hüquq-mühafizə orqanları	275.6	10.3	154.9	5.8	380.3	7.5	334.7	5.8	630.1	12.9
Digər layihələr	81.9	3.1	144.7	5.4	310.6	6.1	204.9	3.5	133.5	2.7
Yekun	2685.7	100	2689.3	100	5059.2	100	5810.4	100	4881.2	100

olan kompüter və digər elektron avadanlıqlarının, elektrik avadanlıqlarının (0.1), maşın və avadanlıqlarının, avtomobil və qoşqulların istehsalına əsas kapitala investisiya yönəldilməmişdir. 2005–2020-ci illərdə əsas kapitala yönəldilmiş investisiyaların maliyyə mənbələrində kəskin dəyişikliklər baş vermişdir (cədvəl 4) [2].

Cədvəlin məlumatları göstərir ki, əsas kapitala yönəldilən investisiyalar müxtəlif mənbələrdən formalaşır. Bu mənbələr içərisində müəssisə və təşkilatların vəsaiti və büdcə vəsaitləri xüsusi əhəmiyyətə malikdir. 2020-ci ildə 2005-ci ilə nisbətən müəssisə və təşkilatların payı 82.6%-dən 56.4%-dək azalmışdır.

Qeyd edək ki, əsas kapitala yönəldilmiş investisiyaların mühüm mənbələrindən biri də büdcə vəsaitləridir. Bu vəsaitlər Dövlət Investisiya Proqramının istiqamətləri üzrə infrastruktur, sosial yönümlü, institusional layihələr, eləcə də müdafiə və hüquq-mühafizə orqanlarının xərcləri və digər layihələrin dövlət əsaslı vəsait qoyuluşu xərclərini nəzərdə tutur. 2007-ci ildən başlayaraq büdcə vəsaitlərinin xüsusi çəkisi artmağa başlamışdır. Büdcə vəsaitlərinin ümumi həcmdə xüsusi çəkisi 2005-ci ildə 3.4%, 2007-də – 24.8% və 2020-də – 27.4% təşkil etmişdir.

2020-ci ildə İqtisadiyyat Nazirliyi tərəfindən sifarişçi xarici kreditor qurumlarla birgə maliyyə

yələmə daxil olmaqla dövlət investisiya xərcləri ilə 63 sifarişçi təşkilat üzrə 571 layihənin həyata keçirilməsi əhatə olunmuşdur. Həmin layihələrdən 363-ü keçid, 208-i isə yeni layihələrdir [3]. Təhlil materialları göstərir ki, 2020-ci ildə Dövlət İnvestisiya Proqramının yerinə yetirilməsinə bütün mənbələr hesabına 4881.2 mln. man, ondan dövlət əsaslı vəsait qoyuluşu 4747.8 mln. man (onun 800.5 mln. man kreditlər hesabına xarici kreditorlarla birgə), 133.4 mln. man isə digər mənbələrdən (o cümlədən Prezidentin çhtiyat fondundan 52.5 mln. man və sair büdcə mənbələrindən 80.9 mln. man) cəlb edilən vəsait istifadə olunmuşdur [3].

2016–2020-ci illərdə Dövlət Investisiya Proqramına daxil edilmiş layihələrin dövlət əsaslı vəsait qoyuluşu və digər mənbələr hesabına maliyyələşdirilməsi artmışdır. İstiqamətlər üzrə həmin layihələrin maliyyələşdirilməsi cədvəl 5-də verilmişdir.

Cədvəlin məlumatlarından görünür ki, 2016–2020-ci illərdə Dövlət Investisiya Proqramına daxil edilmiş layihələr üzrə dövlət əsaslı vəsait qoyuluşu 2685.7 mln. man-dan (2016) 4881.2 mln. man-dək (2020-ci il) və ya 1.8 dəfə artmışdır. Təhlil materialları göstərir ki, dövlət əsaslı vəsait qoyuluşlarından infrastruktur layihələrə investisiyalar üstünlük təşkil etmişdir. 2020-ci ildə bu la-

yönəldilən vəsaitlərdə xarici investisiyalar yüksək xüsusi çəki (2005-ci il – 63.5%) təşkil etmişdir. 2007-ci ildən başlayaraq onların payı azalma tendensiyasına malik olmaqla, 2020-ci ildə 29.9% səviyyəsinə düşmüşdür. 2020-ci ildə xarici investisiyalar ən çox Birləşmiş Krallıq (35.9%), Beynəlxalq təşkilatlar (9.9%), ABŞ (9.8%), Türkiyə (9.3%) və Yaponiyadan (8.1%) daxil olmuşdur.

Əsas kapitala yönəldilmiş investisiyalar məhsul istehsalı, xidmət sahələri və yaşayış evlərinin tikintisində istifadə edilir (cədvəl 2).

Cədvəldən göründüyü kimi, kapitala yönəldilmiş investisiyaların həcmində məhsul istehsalı sahələri üstünlük təşkil edir. 2005–2020-ci illərdə əsas kapitala yönəldilmiş investisiyaların həcmi məhsul istehsalı sahələrindən 2.67 dəfə, xidmət sahələrində 4.59 dəfə, yaşayış evlərinin tikintisi üzrə isə 2.62 dəfə artmışdır. 2020-ci ildə məhsul istehsalı sahələrinin xüsusi çəkisi 66% təşkil etmişdir. 2005–2020-ci illərdə xidmət sahələrinin əsas kapitalına yönəldilmiş investisiyaların artması tendensiyası müsbət hal kimi qiymətləndirilə bilər.

Məlumdur ki, bazar iqtisadiyyatına keçid anından başlayaraq ölkəmizin uzunmüddətli iqtisadi inkişaf modeli neft və qazın ixracından alınan gəlirlərin üstünlüyünə əsaslanan kapital yığıcı nəzərdə tutulmuşdur. Neft strategiyası Respublika iqtisadiyyatının baza əsaslarını təmin etmişdir. Lakin bununla yanaşı ölkə iqtisadiyyatının neft-qaz sektorundan asılılığının artması baş vermişdir. Bu asılılığı azaltmaq məqsədilə ölkə iqtisadiyyatında struktur islahatlarının aparılması və istehsalın şaxələndirilməsinin həyata keçirilməsi aktuallaşmışdır. Eyni zamanda 2008-ci ilin sonundan başlayaraq neft hasilatının həcmində azalması və neftin qiymətlərinin global maliyyə-iqtisadi böhran nəticəsində aşağı düşməsi ümumi daxili məhsulun artım tempinə mənfi təsir göstərmişdir.

Ona görə də iqtisadiyyatın sürətlə inkişafı təmin etmək və neft-qaz sektorundan asılılığı azaltmaq məqsədilə 2007-ci ildən başlayaraq ölkənin investisiya siyasətində qeyri-neft sektorunun inkişafına üstünlük verilir (cədvəl 3) [2].

Cədvəlin məlumatlarına əsasən, 2005-ci ildə əsas kapitala yönəldilmiş investisiyalarda neft-qaz sektorunun xüsusi çəkisi 65.2%, qeyri-neft bölməsinin payı isə 34.8% təşkil etmişdir. Uyğun olaraq bu göstəricilər 2007-ci ildə 47.2% və 52.8%, 2020-ci ildə isə 34.8% və 65.2% təşkil etmişdir. Beləliklə, əsas kapitala yönəldilən investisiyalarda qeyri-neft sektoruna üstünlük verilmişdir. Bu halda əsas kapitala investisiyaların mənbəyi kimi 2007-ci ildə daxili, 2016-cı ildən isə xarici investisiyalardan istifadə edilmişdir.

İnvestisiyadan istifadənin səmərəliliyi onun sahə strukturundan çox asılıdır. Sahə strukturu kapital qoyuluşunun iqtisadiyyatının fəaliyyət sahələri üzrə bölüşdürülməsini xarakterizə edir. Təhlil materialları göstərir ki, iqtisadi fəaliyyət növləri üzrə 2020-ci ildə əsas kapitala yönəldilmiş investisiyalardan istifadə edilməsində yüksək xüsusi çəkiyə sənaye (52.6%), tikinti (18.5%), nəqliyyat və anbar təsərrüfatı (12.1%) malikdir. Lakin iqtisadi fəaliyyətin təhsil (1.7%), informasiya və rabitə (1.1%) əhaliyə səhiyyə və sosial xidmətlərin göstərilməsinə (0.8%), turistlərin yerləşdirilməsi və ictimai işəgah (0.2%) çox az investisiya yönəldilmişdir. 2020-ci ildə 2005-ci illə müqayisədə sənayenin xüsusi çəkisi 72.4%-dən 52.6%-dək azalmışdır. Bu əsasən sənayedə mədəncixarmanın payının 64.7%-dən 32.6%-dək aşağı düşməsi hesabına olmuşdur. 2005-ci ilə nisbətən 2020-ci ildə tikinti sektorunun xüsusi çəkisi kəskin artmış, 0.8-dən 18.5%-ə yüksəlmişdir. Sənayenin təşkili tərkibində emal sənayesinin payı 2%-dən (2005-ci il), 15.1%-dək (2020-ci il) yüksəlmişdir. Lakin emal sənayesinin texniki tərəqqi ilə əlaqədar

Cədvəl 3

İllər	Cəmi mln. manat	Neft-qaz sektoru		Qeyri-neft sektoru	
		mln. man	Ümumi vəsaitin xüsusi çəkisi, %-lə	mln. man	Ümumi vəsaitin xüsusi çəkisi, %-lə
2005	5769.9	3756.2	65.2	2013.7	34.8
2007	7471.2	3529.9	47.2	3941.3	52.8
2010	9905.5	2958.5	29.9	6947.2	70.1
2015	15957	7137.1	44.7	8819.9	55.3
2016	15772.8	8648	54.8	7124.8	45.2
2017	17430.3	8483.9	48.7	8946.4	51.3
2018	17244.9	5995.2	34.8	11249.7	65.2
2019	18539.5	5848.9	31.5	12690.6	68.5
2020	17226.1	5987.6	34.8	11238.5	65.2

yihələrə ayrılan vəsaitlər ümumi həcmdə 66.7 % təşkil etmişdir. Həmin ildə nəqliyyat, kommunal, su ehtiyatları və irimiqyaslı, energetika və sənaye, ekologiya, kənd təsərrüfatı üzrə 260 infrastruktur layihəsinin yerinə yetirilməsi maliyyələşdirilmişdir.

Bu layihələrdən 105-nin icrası başa çatmışdır. Həmin layihələr içərisində 77 nəqliyyat layihəsinə ən çox vəsait 2270.1 mln. man və ya dövlət əsaslı vəsaitlərin 46.51 %-i ayrılmışdır.

Sosial yönümlü layihələrdə ümumi təhsil, peşə liseyləri və ali məktəblərin tikintisi və təmiri, səhiyyə, mədəniyyət və idman obyektlərinin təmiri və bərpa, qaçqın və məcburi köçkünlərin yaşayış şəraitinin yaxşılaşdırılması, eləcə də bir sıra digər sosial məsələlər nəzərdə tutulmuşdur.

Cədvəlin məlumatlarından göründüyü kimi, 2020-ci ildə 2016-cı ilə nisbətən Dövlət İnvestisiya Programının həyata keçirilməsinə dövlət əsaslı vəsait qoyuluşu artmışdır. İqtisadi əməkdaşlıq və İnkişaf təşkilatı qrupunun 2019-cu ildə Paris müşavirəsində qeyd edilir ki, Azərbaycan investisiya mühitinin yaxşılaşdırılması məqsədilə islahatlar aparır. Bu islahat və proqramlar ölkənin imicinin gücləndirilməsi səylərinin bir hissəsidir. 2019-cu ildə ölkə yumşaq biznesin təşkilatı reytinginə görə 25-ci yeri tutmuşdur. İnfrastruktura investisiyası, xüsusilə nəqliyyat sahəsinə 5 mlrd. dollardan çox vəsait cəlb edilmişdir ki, bu isə Qafqaz regionunda digər ölkələrlə müqayisədə böyük həcmdir [4]. Təhlil materialları göstərir ki, Dövlət İnvestisiya siyasətinin mühüm məqsədlərindən biri qeyri-neft emal sənayesinin inkişafına yönəldilmişdir. Bu məqsədlə Azərbaycan Prezidentinin 26 dekabr 2014-cü il sərəncamı ilə "Azərbaycan Respublikasında sənayenin inkişafına dair 2015–2020-ci illər üçün Dövlət Programında" sənaye park və məhəllələrinin təşkili nəzərdə tutulmuşdur [5].

Sənaye parklarının yaradılması ölkədə sənaye sahələrinin inkişafının, iqtisadiyyatın tarazlı və innovasiya istiqamətli inkişafını nəzərdə tutan dövlət siyasətinin reallaşmasına imkan yaradır. 2011–2016-cı illərdə Prezident fərmanı ilə Sumqayıt Kimya, Balaxanı, Qaradağ, Mingəçevir və Pirallahı sənaye parkları yaradılmışdır. Hazırda həmin parklarda 44 rezident qeydiyyatdan keçmiş, onlardan da artıq 24-ü fəaliyyət göstərir. 2020-ci

ildə sənaye parklarına 5.7 mlrd. man investisiya yaradılmışdır [6].

Kiçik və orta sahibkarlığa dəstək, qeyri-neft sektorunun inkişafı, regionların inkişafına kömək məqsədilə Neftçala, Hacıqabul, Masallı və Sabirabad sənaye məhəllələri təşkil olunmuşdur.

Dövlətə dastəyi və özəl kapitalın cəlb edilməsi ilə yaradılmış Sumqayıt Kimya Sənaye Parkında 30-dan çox istehsal sahələri 11 zavodda birləşdirilmişdir. Sənaye park və məhəllələrin yaradılması idxaldan asılılıq azaltmağa, yeni iş yerlərinin yaradılmasına, ixracaya yardım və qarşılıqlı əlaqəli sahələrin inkişafına imkan vermişdir.

Təhlil materialları göstərir ki, 2005–2020-ci illər ərzində əsas kapitala yönəldilmiş vəsaitlərin həcmimin artması ilə əlaqədar olaraq ölkə iqtisadiyyatında əsas fondların istifadəyə verilməsi sürətlənmişdir. 2020-ci ildə 2005-ci ilə nisbətən istifadəyə verilən əsas fondların dəyəri 4780.7 mln. man-dan 13788.6 mln. man-dək və ya 2.88 dəfə artmışdır. 2020-ci ildə 2019-cu ilə müqayisədə iqtisadi fəaliyyət növlərindən yalnız sənayedə istifadəyə verilən əsas fondların payı 61.2 %-dən 63.5 %-ə yüksəlmişdir. Bu halda mədənçixarma sənayesinin xüsusi çəkisi 45.4 %-dən 42.7 %-dək azalmış, emal sənayesinin payı isə 4.5 %-dən 15.1 %-dək artmışdır. Beləliklə qeyri-neft sənayesinin potensialı artma tendensiyasına malik olmuşdur.

Aparılmış təhlil materialları göstərir ki, əsas kapitalın həcm və keyfiyyətinin təmini məqsədilə əlverişli investisiya mühitinin yaxşılaşdırılması tədbirləri "Azərbaycan Respublikasının milli iqtisadiyyatı perspektivi üzrə strateji yol xəritəsi" prioritetlərinə uyğunlaşdırılmalıdır.

Qeyri-neft sektorunun səmərəli və dayanıqlı inkişafına imkan verən iqtisadi və təşkilatı şərait yaradılmalı, kiçik və orta sahibkarlıq inkişaf etdirilməlidir. Dövlət əsaslı qoyuluşlar elmtutumlu layihələrə yönəldilməli, infrastruktur layihələrə kapital qoyuluşunun prioritetliyi təmin edilməlidir.

Beləliklə, ölkə iqtisadiyyatına daxili və xarici əsas kapital vəsaitlərinin cəlb edilməsinin intensivləşdirilməsində stimullaşdırıcı mexanizmlər tətbiq olunmalıdır. Səmərəliliyin artırılması məqsədilə iqtisadiyyatın neft-qaz və qeyri-neft sektorlarına yönəldilən əsas kapitalın optimal nisbətləri müəyyən edilməlidir.

Ədəbiyyat siyahısı

1. *Blank И.А. Основы инвестиционного менеджмента т. 1-К: Эльга-Н, Ника-центр, 2001*
2. *Azərbaycan statistik göstəriciləri, 2020/elektron resurs/www.stat.gov.az*
3. <https://sai.gov.az. >files>2020-IeRa-Ray-188749903-PDF>
4. *ОЕСД. Развитие устойчивой инфраструктуры для перехода к низкоуглеродной экономике стран центральной Азии и Кавказа, 2019, Париж*
5. *ОЕСД orq/ew/ontreach>itew-3-assement-azerbaijan-rus-PDF*
6. *Economy.gov.az/article/senaye-park/21403*
7. <https://xalqgazeti.com/news>

References

1. *Blank I.A. Osnovy investitsionnogo menedzhmenta. t.1-K: El'ga-N, Nika-tsentr, 2001.*
2. *Azerbaijan statistik gosterijileri, 2020/elektron resurs/www.stat.gov.az*
3. <https://sai.gov.az. >files>2020-IeRa-Ray-188749903-PDF>
4. *OECD. Razvitie ustoychivoy infrastruktury dlya perekhoda k nizkouglerodnoy ekonomike stran tsentral'noy Azii i Kavkaza, 2019, Parizh.*
5. *ОЕСД orq/ew/ontreach>itew-3-assement-azerbaijan-rus-PDF*
6. *Economy.gov.az/article/senaye-park/21403*
7. <https://xalqgazeti.com/news>